

Študijná príručka: Juhovýchodná Európa

Táto študijná príručka je určená na zopakovanie a prehĺbenie vedomostí o geografických, historických, kultúrnych a ekonomických aspektoch štátov juhovýchodnej Európy na základe poskytnutých materiálov. Obsahuje kvíz s krátkymi odpoveďami, námety na eseje a podrobný glosár kľúčových pojmov.

Kvíz: Otázky na krátku odpoveď

Odpovedzte na každú otázku v rozsahu 2 – 3 viet.

1. Popíšte hlavné geografické črty Balkánskeho polostrova, vrátane jeho ohraničenia morami a hlavných pohorí.
2. Aký bol historický vývoj regiónu od 14. storočia, s dôrazom na vplyv Osmanskej ríše a udalosti 20. storočia?
3. Vysvetlite jazykovú a náboženskú rozmanitosť obyvateľstva juhovýchodnej Európy. Ktoré národy sa odlišujú od slovanskej jazykovej skupiny?
4. Charakterizujte hospodárstvo väčšiny balkánskych štátov. Ktoré sektory sú kľúčové a akým výzvam čelia?
5. Aké symboly sú zobrazené na vlajke a znaku Bosny a Hercegoviny a čo reprezentujú?
6. Vymenujte aspoň tri turistické destinácie v Chorvátsku spomenuté v texte a popíšte, čím sú atraktívne.
7. Porovnajete hospodársku situáciu Slovinska s ostatnými štátmi bývalej Juhoslávie na základe informácií v texte.
8. Aký je význam rieky Dunaj pre Rumunsko a Bulharsko?
9. Čo je "valaská kolonizácia" a aký kultúrny prínos mala pre Slovensko?
10. Opíšte hlavné mesto Srbska, Belehrad, z hľadiska jeho polohy a dominantnej stavby spomenutej v texte.

Kľúč správnych odpovedí

1. Balkánsky polostrov je výbežok pevniny na juhovýchode Európy, ktorý zo západu obmýva Jadranské more a z východu Egejské a Čierne more. Medzi hlavné pohoria patria južná časť Karpát, Dináre pozdĺž jadranského pobrežia, Stará planina, Rila a Rodopy.
2. Od 14. storočia bola oblasť obsadená osmanskými Turkami, čo výrazne ovplyvnilo jej kultúru. Po I. svetovej vojne sa viaceré štáty osamostatnili, pričom západná časť vytvorila Juhosláviu. Po rozpade východného bloku v roku 1991 nasledovala občianska vojna v Juhoslávii, ktorá viedla k vzniku dnešných samostatných štátov.
3. Väčšina obyvateľov patrí do slovanskej jazykovej skupiny, výnimkou sú Albánci (samostatná skupina v rámci indoeurópskej rodiny) a Rumuni (románska jazyková skupina). Bulhari a Severní Macedónci používajú cyriliku. V regióne sa stretáva kresťanstvo a islam.
4. Hospodárstvo štátov, s výnimkou Slovinska a Chorvátska, je menej rozvinuté. Kľúčové je poľnohospodárstvo zamerané na pestovanie zeleniny, ovocia a viniča, ako aj chov dobytka a oviec. Ekonomika je silne orientovaná na sezónny cestovný ruch, čo spôsobuje výkyvy v nezamestnanosti.
5. Vlajka Bosny a Hercegoviny zobrazuje žltý trojuholník, ktorý symbolizuje tvar štátu a jeho tri body predstavujú národy Bosniakov, Chorvátov a Srbov. Hviezdy reprezentujú Európu a farby (biela, modrá, žltá) sa spájajú s neutralitou a mierom.
6. Medzi spomenuté destinácie patria Plitvické jazerá, sústava 16 terasovitých jazier zapísaná v UNESCO. Ďalej sú to historické mestá a prístavy ako Dubrovnik, ktorého staré jadro je obkolesené hradbami, a Zadar, známy historickými pamiatkami. Turisticky atraktívny je aj polostrov Istria s rímskym amfiteátrom v Pule.

7. Slovinsko patrí spolu s Chorvátskom medzi hospodársky rozvinutejšie štáty regiónu. Väčšina jeho obyvateľstva je zamestnaná v priemysle a službách, pričom poľnohospodárstvo je pre hornatý povrch menej rozvinuté. Slovinsko bolo vyhlásené za štát s najudržateľnejším cestovným ruchom na svete.

8. Rieka Dunaj vytvára na území Rumunska deltu, ktorá je chránenou rezerváciou UNESCO a hniezdiskom vodného vtáctva. Zároveň tvorí hraničnú rieku medzi Rumunskom a Bulharskom a prepája Bulharsko so štátmi strednej a západnej Európy.

9. "Valaská kolonizácia" označuje rozšírenie pasienkárskoho chovu oviec z oblasti Valaška v Rumunsku cez Karpaty až na Slovensko v 13. storočí. Vďaka tomuto procesu sa na Slovensko dostali výrobky ako bryndza, korbáčiky a žinčica.

10. Belehrad, hlavné mesto Srbska, leží na sútoku riek Dunaj a Sáva. Jeho dominantou je Chrám svätého Sávu, ktorý je najväčším pravoslávny chrámom na Balkáne a druhým najväčším v regióne po chráme v Sofii.

Otázky na esej

1. Analyzujte vplyv rozpadu Juhoslávie na politickú a hospodársku situáciu novovzniknutých štátov (Slovinsko, Chorvátsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Čierna Hora, Severné Macedónsko) na základe informácií v texte.

2. Porovnajte a zhodnoťte význam cestovného ruchu pre prímorské štáty (napr. Chorvátsko, Bulharsko) a vnútrozemské štáty (napr. Srbsko, Severné Macedónsko). Uveďte konkrétne príklady atrakcií a výziev pre jednotlivé typy krajín.

3. Diskutujte o historickom a kultúrnom dedičstve regiónu juhovýchodnej Európy, pričom sa zamerajte na vplyvy Osmanskej ríše, Rakúsko-Uhorska a východného bloku, ako sú opísané v texte.

4. Na základe poskytnutých demografických údajov a ekonomických charakteristík zhodnoťte hlavné výzvy, ktorým čelia štáty ako Albánsko, Severné Macedónsko a Bosna a Hercegovina (napr. vysťahovalectvo, nezamestnanosť, kriminalita).

5. Popíšte význam prírodného dedičstva pre región juhovýchodnej Európy. Zamerajte sa na národné parky (napr. Plitvické jazerá, Triglavský NP, Durmitor), krasové územia a riečne systémy (napr. delta Dunaja) a ich úlohu v cestovnom ruchu a ochrane prírody.

Glosár kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Balkánsky polostrov	Výbežok európskeho svetadiela na juhovýchode Európy, obmývaný Jadranským, Egejským a Čiernym morom. Názov pochádza z turečtiny a znamená "pohoria pokryté lesmi".
Boka Kotorska	Záliv v Čiernej Hore, ktorý zabieha až 26 km do pevniny. Hoci pripomína fjord, nevznikol činnosťou ľadovca.
Cyrilika	Typ písma používaný v Bulharsku a Severnom Macedónsku, podobný písmu používanému v Rusku.

Dalmácia	Historický región Chorvátska pozdĺž Jadranského mora, známy súostrovím Dalmátske ostrovy. Je domovom psieho plemena dalmatín.
Dináre	Pohorie rozprestierajúce sa pozdĺž pobrežia Jadranského mora, ktoré oddeľuje vnútrozemie od pobrežných oblastí.
Dunaj	Rieka pretekajúca regiónom, ktorá oddeľuje Karpaty a Dináre. Vytvára deltu na území Rumunska a je hraničnou riekou medzi Rumunskom a Bulharskom.
Juhoslávia	Bývalý federatívny štát v západnej časti Balkánu, ktorý sa po občianskej vojne v 90. rokoch 20. storočia rozpadol na samostatné štáty.
Karpaty	Pohorie, ktoré svojou južnou časťou zasahuje na Balkánsky polostrov.
Kras	Pomenovanie slovinského pôvodu pre vápencovú oblasť s typickými formami, ako sú jaskyne. Slovinsko je známe svojimi krasovými územiami, napr. jaskyňou Postojna.
Osmanská ríša	Ríša, ktorá od 14. storočia ovládala Balkánsky polostrov a výrazne ovplyvnila jeho kultúru a náboženské zloženie.
Panslovanské farby	Kombinácia červenej, bielej a modrej farby, ktorá sa nachádza na vlajkách viacerých slovanských národov (napr. Srbsko, Chorvátsko) a symbolizuje slobodu a revolučné ideály.
Plitvické jazerá	Národný park v Chorvátsku, ktorý tvorí sústava 16 sladkovodných terasovitých jazier prepojených kaskádami a vodopádmi. Je zapísaný do zoznamu UNESCO.
Stará planina	Pohorie na Balkánskom polostrove.

Triglav	Najvyšší vrch Slovinska, zobrazený v štátnom znaku krajiny.
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru. Do jej zoznamu svetového dedičstva sú zapísané mnohé pamiatky v regióne (napr. Plitvické jazerá, Dubrovnik, Nesebar, delta Dunaja).
Valaská kolonizácia	Proces rozšírenia pasienkárskoho chovu oviec z Valašska (Rumunsko) v 13. storočí, vďaka ktorému sa na Slovensko dostali produkty z ovčieho mlieka ako bryndza.
Vojvodina	Oblasť v severnej časti Srbska, kde žije slovensky hovoriace obyvateľstvo.